

Павлюк М. П.,
слухач групи 8106, майор,
Національний університет оборони
України
(м. Київ, Україна)

ФОРМУВАННЯ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ГОТОВНОСТІ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ДЕСАНТНО-ШТУРМОВИХ ВІЙСЬК ДО ВИКОНАННЯ БОЙОВИХ ЗАВДАНЬ

У сучасних умовах збройної боротьби психологічний фактор набуває стратегічного значення. Система психологічного забезпечення Збройних Сил України інтегрує напрями підготовки, підтримки та відновлення морально-психологічного стану особового складу, що безпосередньо впливає на ефективність управління військами та результативність виконання бойових завдань [2, с. 11].

Психологія управління військами розглядається як міждисциплінарна сфера, яка поєднує закономірності військової психології, соціальної психології та менеджменту. Її ключові завдання полягають у формуванні психологічної готовності командирів і підлеглих до виконання службово-бойових завдань, розвитку лідерських якостей, здатності до ефективної комунікації та прийняття рішень в умовах невизначеності, профілактиці нервово-психічних зривів і підтримці боєздатності підрозділів [1, с. 5].

Система психологічного забезпечення десантно-штурмових військ включає організаційні, науково-методичні та практичні заходи. Вона охоплює відбір і підготовку особового складу, психологічний супровід бойових дій, надання кризової допомоги, а також соціально-психологічну реабілітацію військовослужбовців. При цьому активно враховується міжнародний досвід США, Канади, Німеччини, Ізраїлю та інших держав, адаптований до умов російсько-української війни [2, с. 106–107].

Десантно-штурмові підрозділи виконують завдання в умовах високого ризику, обмеженої логістики та інтенсивного психологічного тиску. У таких умовах спеціальна психологічна підготовка і постійний моніторинг морально-психологічного стану – необхідна складова бойової готовності частини. Це враховано в програмних документах і навчальних програмах для елітних підрозділів [2, с. 228].

Психологічна готовність визначається як взаємопов'язана система мотиваційних чинників, вольових ресурсів, професійних навичок і витривалості, яка забезпечує реалізацію бойових завдань. У структурному розрізі виділяють такі компоненти: мотиваційний, пізнавально-орієнтаційний, операційний, емоційно-вольовий. Оцінювання компонентів використовується для формування індивідуальних і групових профілів готовності [3, с. 135].

ДШВ відрізняються мобільністю, операціями у відриві від основних сил, необхідністю швидкої ініціативи й самоорганізації. У програмах підготовки це

відображено розширеним використанням натуралізованих вправ (імітації поранених, впливу інтенсивного вогню, імітації інформаційно-психологічного впливу), спеціальними психологічними смугами перешкод і вправами на подолання паніки. Такі вправи підвищують ефективність адаптації до бойових стрес-чинників [2, с. 228].

Мета психологічної підготовки – сформувати стійку психологічну готовність та здатність швидко виходити у функціонально ефективний стан під час виконання бойових завдань.

Завдання психологічної підготовки – формування мотивації й патріотичної налаштованості; розвиток пізнавальних навичок швидкого прийняття рішень; тренування операційних дій в екстремальних умовах; зміцнення емоційно-вольових ресурсів; навчання методам самодопомоги й взаємодопомоги [2, с. 26–33].

Методики і технології формування готовності: моделювання бойових умов (стрес-інокуляція, сценарні вправи з елементами ризику) – формує звичність до бойових чинників і знижує новизну стрес-стимула [2, с. 228], психотехніки саморегуляції (короткі дихальні вправи, прості установки, техніки відновлення) – відпрацьовуються під час підготовки та перед виконанням завдання [1, с. 316–323], колективні вправи на згуртованість і довіру – особливо важливі для малих десантних груп [1, с. 243–261], індивідуальне діагностування та корекція офіцером-психологом; використання карток «першої психологічної допомоги» [2, с. 143].

Для ДШВ розроблено спеціалізовану методику “Дослідження рівня психологічної готовності військовослужбовців Десантно-штурмових військ Збройних Сил України до виконання завдань за призначенням” (А. Кириченко). Вона включає реєстраційний бланк, 87 питань, розбиття на компоненти (1–23 — мотивація; 24–43 — пізнавально-орієнтаційний; 44–62 — операційний; 63–87 — емоційно-вольовий). Оцінювання здійснюється за десятибальною шкалою, індивідуальні показники обчислюються як середнє арифметичне по компонентах; на підставі цього визначається загальний рівень готовності військовослужбовця і підрозділу. Методика також дає практичні пороги для прийняття рішень щодо додаткової підготовки або організаційних заходів [3, с. 131–135].

План моніторингу має включати превентивну (планову), оперативну (в ході навчань/операцій) та післяопераційну (реабілітація) перевірки. За виявлення 2–5 компонентів із деструктивним рівнем рекомендується додаткова підготовка (3–12 годин залежно від кількості дефіцитів); за більшою кількістю – розглядаються реорганізаційні заходи [3, с. 130].

У ДШВ підвищена роль сержанта-десантника як лінійного менеджера психологічної стійкості (українські програми передбачають підготовку сержантів з психологічними модулями, зокрема 10 годин на відповідних курсах) [1, с. 100; 2, с. 143]. Психологія управління військами акцентує, що керівник має володіти базовими знаннями з психології, оскільки організація й контроль заходів МПЗ

є його прямою відповідальністю. Ключові принципи управління (особиста відповідальність, єдиноначальність, поєднання централізації з ініціативною підлеглих, знання особового складу) прямо впливають на ефективність психологічного забезпечення та морально-психологічний клімат підрозділу [1, с. 260–267].

Командир відповідає за організацію та контроль заходів психологічного забезпечення у частині: розподіл повноважень, затвердження заходів, забезпечення участі офіцера-психолога, аналіз результатів діагностики та прийняття кадрових або організаційних рішень [1, с. 100; 2, с. 143].

Серед практичних рекомендацій (куратору підрозділу / командиру) можна виділити: впровадження “Дослідження рівня психологічної готовності військовослужбовців Десантно-штурмових військ Збройних Сил України до виконання завдань за призначенням” (А. Кириченко) як регулярний інструмент оцінювання при підготовці та перед ротаціями [3, с. 131–135], збільшення кількості тренувань із натуралізацією бойових чинників у щорічних циклах підготовки ДШВ [2, с. 228], розвиток курсів для сержантів і командирів з практичними модулями психологічного забезпечення та першої психологічної допомоги [1, с. 372–380], забезпечення механізмів оперативного обміну психологічною інформацією між частинами і навчальними центрами (електронні журнали результатів вивчення) [2, с. 143].

Формування психологічної готовності в ДШВ – це поєднання методичного, тактичного і кадрового рішень: стандартизовані діагностичні методики, системні тренінги зі стрес-інокуляцією, підготовка командирів і сержантів, а також безперервний моніторинг і оперативне реагування. Запропоновані підходи дозволяють підвищити стійкість підрозділів і зменшити психогенні втрати під час виконання складних бойових завдань.

Список використаних джерел:

1. Психологія управління військами : підручник; вид. 2-ге, перероб. та допов. / за заг. ред. В. В. Стасюка. – Київ : НУОУ, 2024. – 532 с.
2. Психологічне забезпечення Збройних Сил України : навчально-методичний посібник / за заг. ред. генерал-майора В. Клочкова. – Київ : НДЦ ГП ЗС України, 2024. – 293 с.
3. Методологія дослідження морально-психологічного стану особового складу військ (сил) : навчально-методичний посібник / за заг. ред. Дикун В. Г., Мороз В. М., Стасюк В. В. – Київ : 7 БЦ, 2023. – 383 с.